

recensioner

Katarina Schough (2008) *Hyperboré. Föreställningen om Sveriges plats i världen*, Carlssons, Stockholm. ISBN: 978 91 7331 185 4 (inbunden). 247 sidor.

Detta är en monografi i kunskapens geografi, ett ämnesfält som enligt Katarina Schough diskuterar implikationerna av den geografiska kunskapsproduktionens »belägenhet» (som jag förstår som »site» på engelska). Vi känner igen anslaget från moderna klassiker som David Livingstones *The geographical tradition* och Derek Gregorys *The geographical imagination* från tidigt 1990-tal, men här har vi då en studie som fokuserar på svensk geografisk kunskapsproduktion. Hyperboréer var i antik poesi ett mytiskt folkslag som bodde norr om Nordanvinden, en geografisk tankefigur som kom att anammas av svenska intellektuella men som med tiden spridits till att bli en för-givet-tagen föreställning om Sverige som något speciellt i en allt mer globaliserad och nyckfull värld. Det handlar därmed om en nordisk variant av eurocentrisk omvärldsförståelse med en enastående förmåga att skifta form och ton, och i förlängningen förbli en ontologisk resonansbotten i ett geografifämne som gått igenom flera, till synes omfattande, förändringar.

Boken är upplagd på ett på gränsen till snårigt sätt, med kapitel som följer dels en geografisk logik (konstruktionen av söderut respektive norrut i den hyperboreiska tankefiguren – kapitel tre respektive fyra), en tidslogik (den gamla regionalgeografin, den positivistiska modellgeografin samt dagens nya kulturteoretiskt orienterade samhällsgeografi – kapitel fem till sju) samt två kapitel som tar upp två hyperboreiska levnadsöden, Ossian Elgström och Edgar Kant – kapitel nio och tio. Men bokens disposition blir snart en marginalanteckning, för detta är en text som verkligen provocerar och engagerar, och som vågar utmana den rådande ordningen i dagens geografifämne. Låt mig ta upp två exempel, i kondenserad och karikatymässig form på grund av utrymmet jag har till förfogande.

Först, Katarina Schough menar att det finns en förbisedd kontinuitet mellan den klassiska re-

gionalgeografin (och dess avarter i form av geopolitik och rasbiologi) och den kvantitativa geografin, med diffusionsteori och centralortsteori som paradigmatiske modeller. Denna kontinuitet består av en gemensam »vilja till detsamma», där det annorlunda relateras till det lika i form av integrerande parallella likheter som samtidigt ger implikationer i form av nya gränsdragningar och exkluderingar. Detta är en bekant tankelinje i postkolonial teori, men Schough hittar samma tankemönster i betoningen på olika centrum och periferförhållanden i såväl regionalgeografi från tidigt 1900-tal som i 1960-talets modellburna geografi.

Det andra provocerande men nödvändiga ämnet Schough tar upp är geografifämnets delaktighet i sättandet av tillväxtmålet på en piedestal, som bland annat arrangerar om Sverige under benämningen »regional utvecklingspolitik». Den hyperboreiska tankefiguren kring Sveriges kvalitativa om än inte kvantitativa särställning får stegvis en annan institutionell form med konsultfirman som modell: centrumbildningar och företagskonstellationer som anpassar sig efter beställare och andra klienter och väljer den logik som fungerar i det aktuella avnämaresammanhanget. Frågan är i slutändan vilken kunskap som ses som gångbar i en sådan situation, och hur det står till med de framtida förutsättningarna för en levande kritisk ådra inom geografifämnet.

Hyperboré är en bok som jag djupt rekommenderar. Jag håller inte med om allt som skrivs i den, och finner en paradox i form av en närvarande hyperboreisk tankefigur i Schoughs ambition att inbegripa all etablerad geografi som hyperboreisk. Jag tänker då främst på införlivandet av Gunnar Olssons texter som hyperboreiska, i en analys av helt annat slag än den i boken dominerande analysstilen. Men som intellektuellt projekt stödjer jag den grundläggande tankelinjen helt – en självgranskning av geografifämnet är nödvändigt ifall ämnet ska ha en plats i en postnationell och postpolitisk akademisk framtid, med integriteten i behåll.

Richard Ek

Richard Ek och Johan Hultman (red) (2007) *Plats som produkt*, Studentlitteratur, Lund. ISBN: 978-91-44-04598-6 (häftad). 294 sidor.

Plats är ett begrepp som har en given plats (sic!) inom geografin. Det är dock ett komplext begrepp – ett begrepp som tolkas på flera sätt beroende på teoretiskt perspektiv och bakgrund. Tonvikten kan tex ligga på rent fysiska egenskaper, på personliga erfarenheter eller på sociala, ekonomiska och kulturella relationer.

I antologin *Plats som produkt* diskuteras inledningsvis begreppet plats, där det tydligt framkommer att platsbegreppet har kommit att bli allt mer tvärvetenskapligt och relationellt. Detta avspeglar sig också i de 16 författarnas bakgrund, som har sina akademiska rötter i bland annat ekonomisk geografi, företagsekonomi, sociologi, turism, medie- och kommunikationsvetenskap, etnologi och service management. John Agnews tre aspekter av plats, *location*, *sense of place* och *locale*, tas som utgångspunkt för en genomgång av platsbegreppet och dess utveckling mot det relationella. En genomgång som är lätt att följa och som ger mersmak, och som leder fram till en diskussion kring det som är antologins tema: hur plats blir till en produkt som kan marknadsföras och konsumeras. Vilka förutsättningar krävs? Vem ansvarar för denna marknadsföring? En diskussion än mer kopplad till begreppet *space* och *place* hade ytterligare förhöjt behållningen av det första kapitlet.

Efter det inledande kapitlet, som är skrivet av

de två redaktörerna Richard Ek och Johan Hultman, följer tolv kapitel som tar upp produktgörandet av platser. Vi får besöka så skilda geografiska miljöer som tex gay-enklaver i olika städer, District Six i i Kapstaden, Lakdah och Luleå skärgård. Inte bara platserna varierar utan också författarnas röster. Genom olika berättartekniker får vi som läsare ta del av platserna på ett varierat och genomgående engagerat vis. Ett exempel är Veronica Åbergs annorlunda skildring av SHIE-mässan, där hon väver samman ögonblicksskildringar med Gilles Deleuze och Félix Guattaris tankar på ett skickligt sätt.

Avslutningsvis reflekterar de två redaktörerna över det som har skildrats i tidigare kapitel. De använder sig av den animerade filmen *Cars* som inledande exempel på hur platsen ständigt är i förändring och rörelse, vilket antologins alla exempel också visar. »Vi är platser, och platser är vi» är en mening på en av bokens sista sidor, som väcker tankar om det ömsesidiga beroendet mellan platsen, den enskilde individen och dess sammanhang, men också tankar om relationer mellan platser.

Boken vänder sig till studenter och verksamma inom geografi, turism och samhällsplanering. Dock kan alla med intresse för plats läsa boken och få nya perspektiv på bekanta platser. Bokens referenslista innehåller ett flertal klassiker men också många andra källor väl värda att läsa. För att väcka ett intresse för platsbegreppet är denna bok utmärkt.

Karin Wakeham

mottagna böcker

Alvarez, Walter (2008) *The Mountains of Saint Francis: discovering the geological events that shaped our earth*. WW Norton & Company, New York. 288 sidor. ISBN 978-0-393-06185-7.

Carlson, Marie & Annika Rabo (red) (2008) *Uppdrag mångfald. Lärarutbildning i omvandling*, Boréa, Umeå. 322 sidor. ISBN 978-91-89140-59-2.

Pacione, Michael (2009) *Urban geography: a global perspective*, 3e upplagan, Routledge, London. 736 sidor. ISBN: 978-0-415-46202-0.

Geografiska Notiser har mottagit ovanstående böcker. Hör av dig till Karin Wakeham, e-post: karin.wakeham@isv.liu.se, telefon: 0704-36 62 69) om du vill recensera någon av dem eller annan aktuell litteratur inom geografi- eller utbildningsområdet.